

NARATĪVS PAŠIZPRATNES VEIDOŠANĀ: KULTŪRAS UN POLITIKAS DISKURSĀ

Dr. Dagmāra Beitnere-Le Galla
LU FSI vadošā pētniece

2023.gada 8. decembrī

Latvijas universitātes rektori un Tacits

1990.gadu sākumā

Prof. H. Tumana liecība *Germania* tulkojuma ievadā par LU rektora Jura Zaķa lūgumu, lai Tacita tekstu prezentētu kolēģiem no Vācijas.

Un 2023. gadā

LU Rektors, prof. Indriķis Muižnieks lūdza noskaidrot avotu apgalvojuma izcelsmi: „Tautiņa pie Baltijas jūras, kas dzīvo kokos un ēd sēnes.” Aptaujājot vēsturnieku, etnogrāfus, radās dažādi minējumi un interpretācijas.

Tacita darbs Germania [J. Endzelīna tulkojums]

*...Ap labību un citiem augļiem pūlas ar lielāku
pacietību, nekā no parastās ģermāņu
nevīžības gaidāms. ...*

45

Naratīva politiskie un morālie aspekti

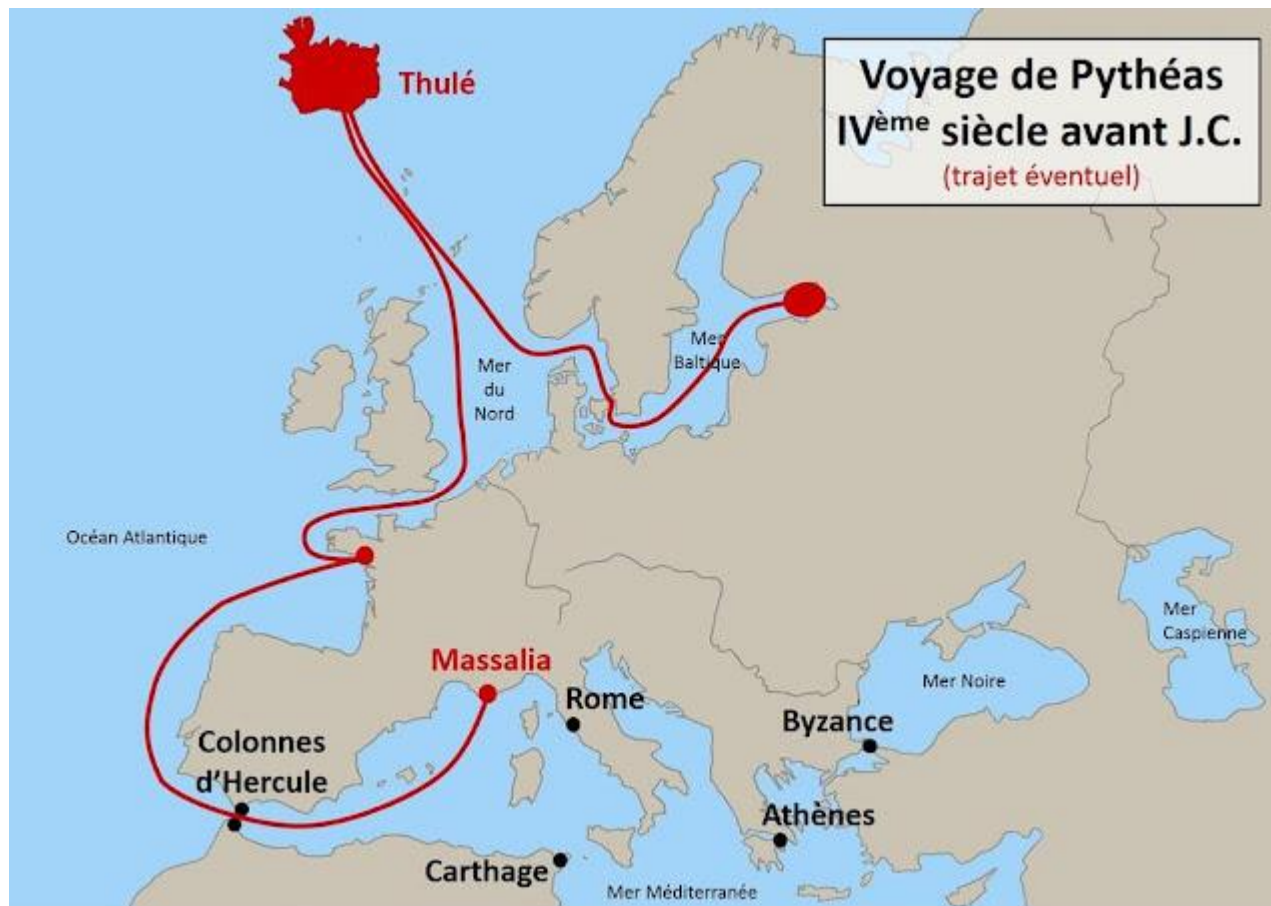
Tikumu krišanas teorijas ietvaros dabiski radās interese sevi salīdzināt ar citiem, un tā romiešu literatūrā ienāca barbaru idealizācija. Ģermāņus salīdzinot ar romiešu tikumiem, netieši naratīvs tiecās mudināt nogurušu un norietošu civilizāciju.

H. Tumans (ievads *Germania* izdevumam 2010. gadā)

No ceļotāju līdz koloniāliem naratīviem

Piteas no Maasalias (Pyteas le Massaliotes) 4. gs. ģeogrāfs, atklājējs un astronoms, ceļojis uz Eiropas ziemeļiem. [it kā Aleksandra Lielā uzdevumā].

Viņa darbi nav saglabājušies, bet uz viņu atsaucas Plīnijs Vecākais, minot ziemeļu teritorijas un dzintaru. Citēts arī Strabona u.c. darbos.

Livlandische Reimchronik /Atskaņu hronika 13.gs.

*Tur pie upes Daugavas ... mita ļaudis bezdievīgi, kaujā
varen drošsirdīgi: līvi tie – tā sauca tos. Sēļi bija
kaimiņos, arī nikni pagāni; aiz sēļu zemes robežas letu
zeme atrodas. Savādi tie savā garā: nedzīvo tie vienā
barā, bet savrup mežos mājas ceļ.*

Kur nav naratīvs, nav arī vēstures

Kalendārs izvieto notikumus nevis mūžības laikā, nevis kairotiskajā [grieķu val. – pareizais, kritiskais laiks, arī īstais brīdis] laikā, bet hronoloģiskā laikā - cilvēka pārdzīvotajā laikā.

Pārfrazējot Kanta pieeju. Vēstures stāstījums bez analīzes ir triviāls, vēstures analīze bez stāstījuma ir nepilnīga. Resp., vēsturiskie naratīvi bez analīzes ir tukši, savukārt vēsturiska analīze bez naratīva ir akla.

Haidens Vaits (*Hayden White*)
The Value of Narrativity in the Representation of Reality

Garlība Merķeļa naratīva iespaids

(1796.)

Latvieši, sevišķi Vidzemē filozofiskā gadsimta beigās , ļoti ietekmējuši Latvijas kultūras un sabiedrības dzīvi, īpaši jaunlatviešus.

Latviskais tulkojums parādās tikai 1905. gadā. Darbs rakstīts ar nodomu vērsties pret dzimtbūšanu un parāda koloniālisma politikas iespaidu uz pamatnāciju.

19.gs. - no citu naratīviem uz pašapprakstu

Sabiedrība kā sistēma darbojas tikai ar sev zināmo apgūto vēsturisko pašidentifikāciju, resp., kā sabiedrība sevi saprot – tik daudz pašizpratnes spēj sevī akumulēt darbībā.

Piem., ja fokusējas tikai uz zaudējumiem, ir grūtāk kļūt veiksmīgam.

Pīters Bērks norāda, ka tauta formulē, kas “mēs esam” un iegūstot pašizpratni, kura piedalās šodienas *autopoiesis (sevis pašatjaunošanā)*.

Kas mēs esam?

Atis Kronvalds:

Mēs esam sena kultūra, bet jauna tauta . Mēs esam jauna tauta, kurai sena valoda. Ernests Brastiņš: Mēs esam laimīgākā no tautām. Atmodas uzruna Ēvalds Valters: Mana mīļā, drosmīgā arāju tauta!

**Pašaprakstu veido otrā līmeņa novērotājs,
kurš nepieder pie dotās kultūras. Baltvācieši formulējumā:**

Mēs, dziedātājtauta

Mēs, zemnieku tauta

Valstu zīmolvedības naratīvi

Pirms iestāšanās ES arī Latvijā strādāja viens no britu sabiedrisko attiecību **eksperts** Vallijs **Olins** (Wally **Olins**).

Pētot latviešu kultūras naratīvus (Dainas ieskaitot) viņš izteicās, ka latviešu pašizpratne atgādina cilvēku, kurš ir nokritis pie zemes un redz katru atsevišķo zāles stiebriņu un kukainīti.

LZA itāļu pētnieks Doninī (?): latvieši spēj detalizēti aprakstīt viena koka mizas katru šķiedru, bet neredz mežu.

Maza zaglīga tautiņa Svēbu jūras krastos.....

Saskatot tikai negatīvos aspektus un atstāstot tos, pagātnes naratīvi spēj veidot sabiedrībai sapratni par sevi, kurā var dominēt no malas uzspiestais vērtējums (kolonizētas tautas parasti uzlūkoja kā nevērtīgākas) un, nekritiski tos pieņemot, tas var izveidot deformētu, neatbilstošu paštēlu, gan arī radīt traucējumus *autopoiesis* [pašatjaunošanās] procesā.

Vai sēžam kokā?

Vai sēžam kokā? Nē, nesēžam, bet ēdam sēnes gan....

Kultūru dialogā uz robežas starp šovinismu un labu pašapziņu ir trausla robeža.

Naratīva daba ir plastiska un dzīvelīga un noteikti moralizējoša arīdzan, par ko ar rezignāciju norāda Haidens Vaits.

Svaiga ziņa no Latvijas mikologiem

Sēņu vākšana un izmantošana ir
iekļauta latviešu Nacionālā
nemateriālā kultūras mantojuma
sarakstā! [Žurnālā [- IR, Nr. 47, 2023]

Kokos nesēžam, bet sēnes ēdam!

Veselīga ironija un humors par sevi liecina par nācijas veselību un spēku. Pēc covid un abu kara fonā tik bieži minorās notis sabiedrības komunikācijā pašai par sevi, ir liekami stāsti, resp. naratīvi, kas atgādinātu par laikmetu, kad bijām veiksmīgi un atcerēties tās mijiedarbes, kas deva iespēju vēstures logus izmantot savā labā.

Paldies
par
uzmanību!

